

# Testnevelés és sport

A főváros fontos szerepet tölt be a magyar testnevelési és sportmozgalomban. Az ország összes sportegyesületének 17%-a, a sportegyesületi tagok negyedrésze, a tömegsportokban résztvevők több mint egyharmada Budapesten van. A versenysportban résztvevők 25%-a s az élsportolók háromnegyed része is itt található. A müncheni nyári olimpiai játékokon 226 pontból 194-et fővárosi sportolók szereztek. Budapest testnevelésének és sportjának állapota tehát jelentős hatással van egész sportmozgalmunkra.

Az elmúlt időszakban a testnevelés és a sportmozgalom irányítóira a következő feladatok megoldása hárult:

- a lakosság és az ifjúság testnevelési és sportolási kedvének felkeltése, a meglévő igények mind szélesebb körű kielégítése;
- a tanulóifjúság testedzésének és sportjának dinamikusabb fejlesztése a tömeg- és versenysport helyes arányainak kialakításával;
- a sportszervek, sportegyesületek színvonalasabb munkájával elősegíteni a nemzetközi szintű magyar sporteredmények megtartását és fokozását;
- az utánpótlás-nevelés tervszerű fejlesztése, a versenysport igényeinek megfelelően;
- a testnevelés és a sport fejlesztéséhez szükséges személyi, tárgyi, dologi feltételek biztosítása, tervszerű felhasználása.

*Kapcsos Lajosné*, a Budapesti Testnevelési és Sportthivatal elnökének beszámolója alapján ismeretjük, hol tart jelenleg a fővárosi testnevelés és sport a fenti célkitűzések megvalósításában.

## Sportszervek és sportegyesületek

Elmondhatjuk, hogy az elmúlt négy évben tervszerűbb lett az irányító munka, növekedett a sportszervek és sportegyesületek önállósága, bővült hatáskörük. A megnövekedett jog- és hatáskör, a nagyobb önállóság kedvezően befolyásolta a budapesti

sportmozgalom fejlődését; bár sok helyütt, kiváltképpen a sportegyesületi munkában visszaéltek az önállósággal, illetőleg erősödött az a törekvés, hogy a helyi érdekeket az országos sportpolitikai törekvések elé helyezték. Viszont jó az együttműködés a sportélethez kapcsolódó állami, társadalmi és szövetségi szervekkel. Ez érezhető a közös akciók, események rendezésekor, a sporttevékenység anyagi támogatásában, sportlétesítmények építésében stb.

A sportági szakszövetségek nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a budapesti sportmozgalomban. A 27 szakszövetség munkáját társadalmi alapon végzi, de mindegyik kinevezett elnökséggel, ügyrend szerint, éves munkaprogram alapján dolgozik. Energiájukat csaknem teljesen leköti a versenyek, bajnokságok szervezése, s a sportág adminisztratív feladatainak ellátása. Hétről hétre több száz mérkőzést, sportrendezvényt készítenek elő s bonyolítanak le, ezért szakmai segítségnyújtásra, ellenőrzésre alig képesek. Ezekben a sportági szakszövetségekben főként idős társadalmi munkások tevékenykednek, a fiatalok nem áldoznak ennyit szabadidejükből társadalmi munkára.

Az elmúlt években tovább fejlődött a kerületi testnevelési és sportfelügyelőségek munkája. Eredményesen foglalkoznak területük szerű feladataival. Szervezik a tömegversenyeket, irányítják a sportegyesületeket, többségük szorosan együttműködik a kerület állami és társadalmi szerveivel. Növekedett a kerületekben a kezdeményező készség, különösen a lakóhelyi sportolást illetően. Sok kerületben értékes kezdeményezések születtek a tömegakciók szervezésében, az új versenyzési formák meghonosításában.

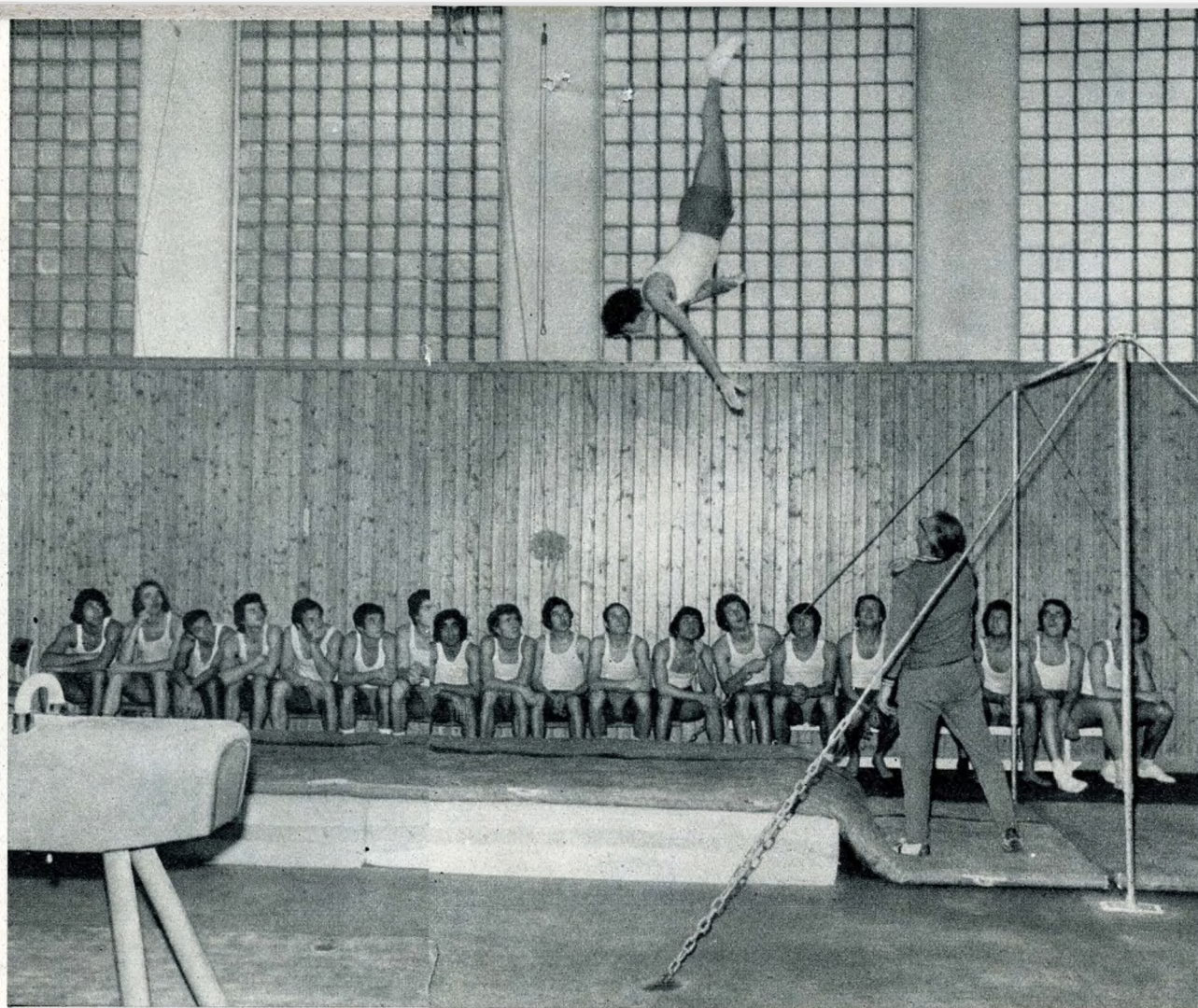
A sportegyesületek száma tovább csökkent az elmúlt négy esztendőben. 1970-ben 772, jelenleg 742 sportegyesület működik, 294 ezer taggal. A tagság kb. egyharmada csak anyagilag és erkölcsileg támogatja egyesületét, aktív sporttevékenységet nem folytat. A sportegyesületek és szakosztályok

számának csökkenése főként a vállalatok összevonásával, sportegyesületi fúziókkal s a működési feltételek hiányával magyarázható.

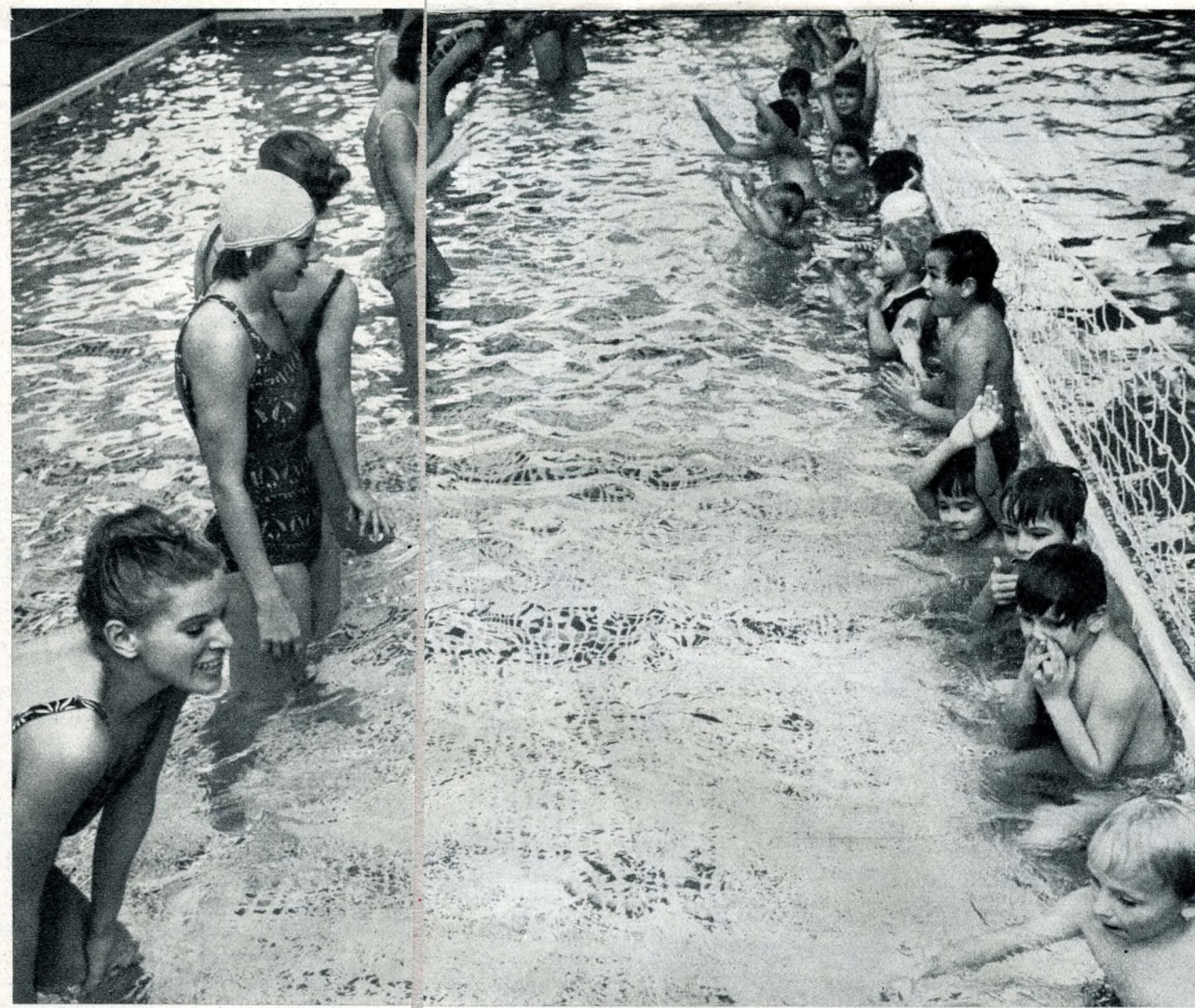
A 19 legnagyobb sportegyesületben koncentrálódik a szakmai és anyagi erők nagy része. 1973-tól, a sportirányítás átszervezése óta közülük hét — az FTC, Vasas, Ú. Dózsa, Bp. Honvéd, Bp. Spartacus, BVSC, Csepel SC — az OTSH elnökének közvetlen irányítása alatt, kiemelten tevékenykedik. A kiemelés ellenére ezek az egyesületek több szakmai kérdésben továbbra is a BTS-hez kapcsolódnak. Például igazolásuk, átigazolásuk, nyilvántartásuk, versenyztetésük nem kevés feladatot ró a szakszövetségekre és a BTS apparátusára. Meg kell mondani, hogy sportegyesületeink még csak részben felelnek meg a követelményeknek. Hatásuk nem terjed ki egész működési területükre. Szemléletbeli problémák és a feltételek hiánya miatt többségük csak néhány sportágban működő szakosztály munkájának szervezésével, ügyintézésével foglalkozik. Ezért gyakori, hogy a munkahelyeken a dolgozók alkalmasszerű tömegversenyeit a KISZ-szervezet, vagy a szakszervezeti bizottság kezdeményezi. Itt az ideje a sportegyesületi munka korszerűsítésének, a feladatok pontosabb meghatározásának, a helyi szervek közötti jobb munkamegosztásnak, a szervezeti keretek felülvizsgálatának és módosításának.

## Tömegnevelés és tömegsport

A főváros lakossága, ifjúsága körében több tényező hatására a legutóbbi esztendőben növekedett a testedzés és a sportolás iránti kedv. Alig csökkent azonban a feszültség az igények és a lehetőségek között. A tanulóifjúság körében végzett egészségügyi vizsgálatok adatai például arra figyelmeztetnek, hogy bizonyos negatív szervi elváltozások a mozgáshiányra vezethetők vissza. A vezető párt- és állami szervek ösztönzésére erősödik a társadalmi összefogás és tenniakarás, mind szélesebb körben ismerik fel a



A képek a Testnevelési Főiskolán készültek (Csigó László felvételei)



mozgás, a testedzés szerepét a modern ember életében.

A testedzés hagyományos versenyszerű formáiban, a hétről hétre szervezett bajnokságokon több tízezer budapesti — főleg fiatal — vesz részt. Az üzemek, vállalatok, intézmények dolgozói részére meghirdetett munkahelyi spartakiád versenyek népszerűségét mutatja, hogy évről évre többen kapcsolódnak be a különböző sportágak küzdelmeibe. A szakszervezetek, a KISZ, az MHSZ, az OKISZ által kiírt hagyományos kupák, a szakszervezeti kollégiumi bajnokságok gyarapították a biztossági és sportolási lehetőségeket. 500-nál több munkahelyi sportbizottságban 2400 szakszervezeti aktív dolgozik; segítik az egészséges életmódra nevelést, a szemléletformálást, kezdeményezik a munkahelyi testnevelés elterjesztését, fejlesztését.

A testedzés kötetlen, nem versenyszerű formái közül legnépszerűbb a természetjárás. Sokan keresnek felüdülést, kikapcsolódást a különböző túrákon, kirándulásokon, melyeket a természetbarát szövetségek és szakosztályok, a szakszervezeti és ifjúsági csoportok kezdeményeznek. Az autós, motoros, kerékpáros, vízi- és síturázók száma is növekszik. Ismét népszerűek a lakótelepi grund-bajnokságok, amelyekben 1970-ben kb. 900-an, 1973-ban már mintegy 13 ezren vettek részt. Néhány kerületben évek óta egészségügyi tanfolyamokat tartanak a dolgozó nőknek és háziasszonyoknak. A centenáriumi évében a különböző tömegversenyeken 200 ezren vettek részt.

Az elmúlt időszakban számos új kezdeményezés, mozgalom indult a fővárosban. A XIV. és a XVI. kerületben tanácsi körzetek közötti versenysorozat, a XX. kerületben a Turner Kálmán-tömegverseny, a XXI. kerületben a Kormos László-emlékversenysorozat indult. A IX. kerületben a László Kórház sporttelepén létrehozott lakóhelyi testnevelési központnak egy év alatt ötezernél több látogatója volt. A nagyobb lakótelepeken és játszótéren a fővárosi és a kerületi tanácsok által az utóbbi években épített labda- és tekepályákon, asztalitenisz- és sakkasztalokon egyre több fiatal és idősebb ember sportol, játszik. A Szabadság-

hegyen, a Normafa mellett és több kerületben téli-nyári pályákat, parkokat alakítottak ki, bővítve a sielési és egyéb mozgási lehetőségeket.

A lakosság testnevelése és sportolása terén történt előrehaladás ellenére még mindig problémát okoz, hogy a legtöbb sportegyesületben lebecsülik a tömegsporttal való foglalkozást, tevékenységük a szakosztályok kereteire szűkül. A szakosztályok pedig nem alkalmasak a lakosság rendszeres foglalkoztatására. A helyi gazdasági vezetés és a tömegszervezetek sok helyen nem biztosítják a sportolási lehetőségeket; néhol úgy vélik, csak a sportszervek érdeke, hogy minél több ember sportoljon. Kevés a pálya, emiatt a természet nyújtotta lehetőségek a legalkalmasabbak nagy tömegek mozgásigényeinek kielégítésére. A fővárosban és környékén a kirándulóhelyek kulturálatlansága, a vendéglátóipar szervezetlensége, a nehézkes közlekedés azonban még sok embert elriaszt.

A lakosság tömegsport-foglalkoztatására alkalmasak a sportegyesületi létesítmények, a főváros játszóterei, parkjai és kitűnő természeti adottságai. A tervidőszak kezdetén a BTS ajánlást tett a tömegtestnevelési és sportlétesítmény-hálózat fejlesztésére, egyrészt a lakótelepülések beépítettségének fellazítására, másrészt az épülő lakótelepek sportpályákkal történő ellátására. Ez a folyamat lassan indult; ugrásszerű növekedést jelentett, hogy 1974-ben 51 kispálya épült a fővárosban, főként társadalmi munkában.

## Sport — tanórán kívül

Az iskolai testnevelés és sport fejlődése, helyzetének alakulása elsősorban nevelési, személyiségformáló és képességfejlesztő hatása révén kiemelkedő jelentőségű. Egyre nagyobb szerepe van az iskolás korú fiatalok egészségi állapotának megőrzésében, illetve javításában.

Az iskolák tanórán kívüli sportjának szervezése attól függ, adottak-e a feltételek: tornaterem, sportudvar, testnevelőtanár stb. A létesítmények, a felszereltség, a működési költségek jelenleg nem teszik lehetővé a tanuló-

rendszeres foglalkoztatását. Hatvanegy oktatói intézményben nincs, 124-ben csak szükség-tornaterem van. A meglévő tornatermek egy része olyan kicsi, hogy a tantervi anyag elsajátítására, a népszerű labdajátékok versenyszerű üzésére sem alkalmasak. Az iskolák létesítmény-fejlesztése az oktatásügyi szervek feladata. A tervidőszakban anyagi eszközök hiányában nem került sor számottevő fejlesztésre. A testnevelés óraszámának felemelése heti háromra tovább növeli a feszültséget a kötelezettségek és a lehetőségek között. A BTS évente 5–7 műanyag pályával, 5–7 iskolai sportudvar megvilágításával, félmillió forint értékű vörössalak biztosításával enyhítette csupán a gondokat.

Az általános iskolások sportja az úttörőszövetség irányításával, az úttörőmozgalom keretei között próba-rendszerben folyik. Népszerű az évenként megrendezésre kerülő Téli és Nyári Úttörő Olimpia. Az 1972–73-as tanév Nyári Úttörő Olimpia versenyén, a házibajnokságokon kb. 120 ezer gyerek vett részt. Az Úttörő Olimpia alapjaiban tömegmozgalom, de kieséses rendszere miatt nem minden gyereknek nyújt rendszeres sportolási lehetőséget. A BTS szükségesnek tartja, hogy az általános iskolák alsó és felső tagozatos tanulói részére tantervhez igazodó – és azt kitöltő – versenyrendszert hozzanak létre az Úttörő Olimpia keretében.

Az általános iskolai tanulók részére a tanácsok által szervezett nyári úttörő- és napközis táborok biztosítanak még sportolási alkalmat. A foglalkozás napi 2–5 óra: többnyire játékos, általános testedzés, de nem ritka a speciális sportági képzés, mint például az úzás. Az elmúlt négy év alatt 7560-ról 21 600-ra emelkedett a táborozó gyerekek száma. Úzásoktatásban 1970-ben 358-an, 1973-ban már 2983-an vettek részt. A fejlődés a tanuszodák építésével magyarázható.

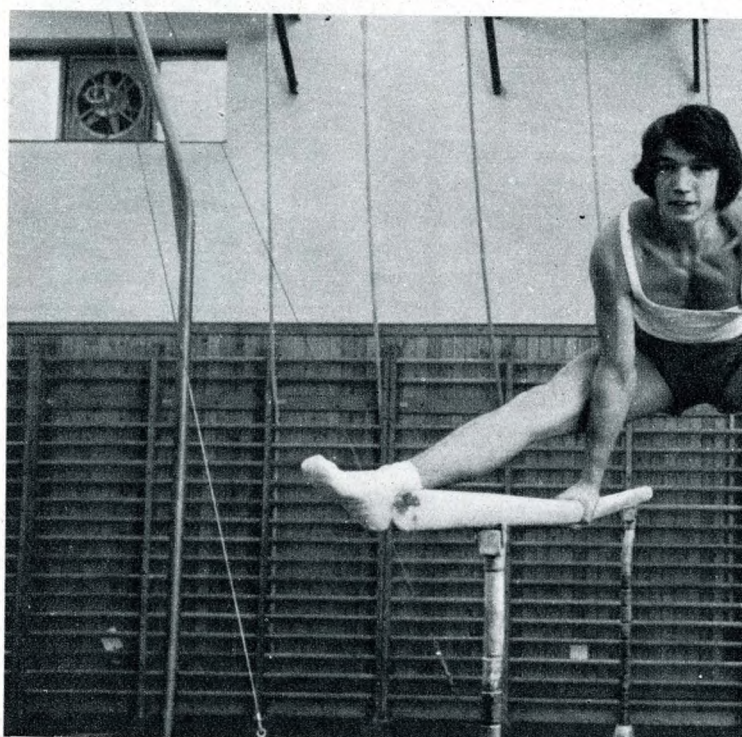
A középfokú tanintézetek sportjának irányítása, tervezése az irányítás átszervezéséig a sport-szervek feladata volt. A középiskolákban 155 sportegyesület működik. A tanulók tanórán kívüli foglalkoztatásának alapvetően két

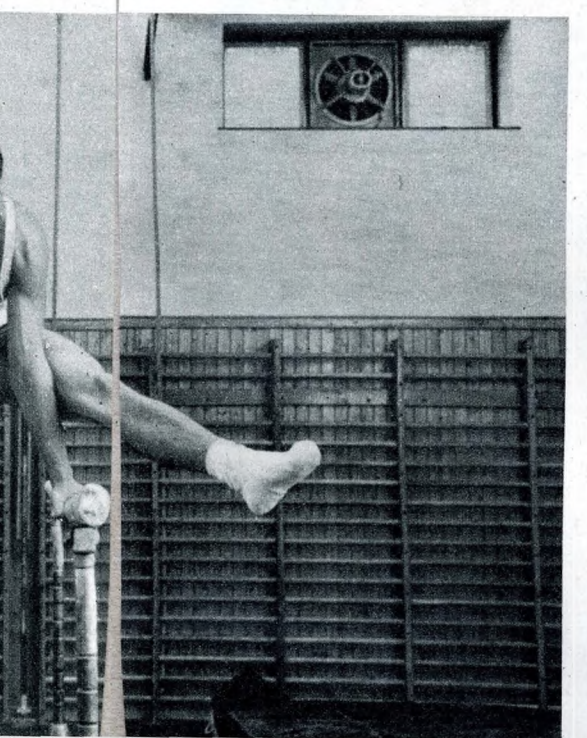
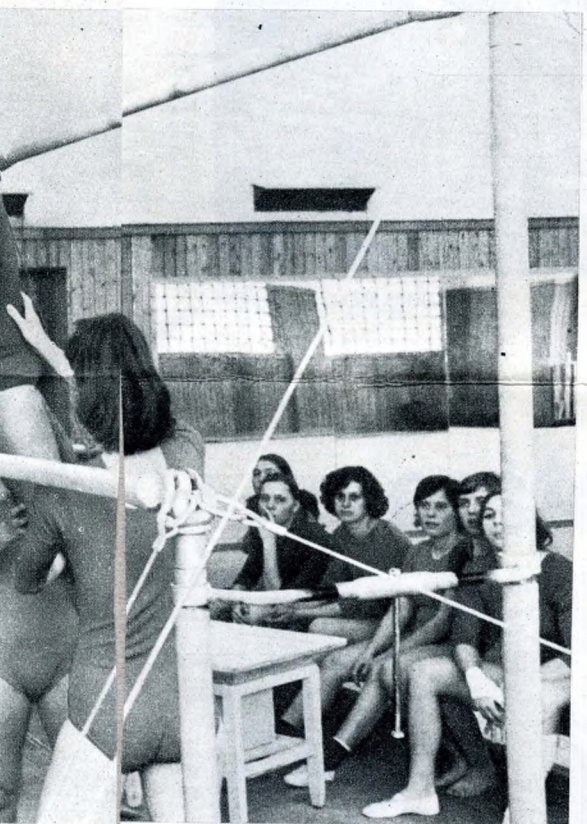
formája alakult ki. Egyrészt minden iskolában a tantervre épített alap-sportágakban házibajnokságok folynak, ilyenek: atlétika, torna, kézilabda, kosárlabda, röplabda, labdarúgás, asztalitenisz, sakk, természetjárás; másrészt 354 szakosztályban rendszeresebb, jórészt speciális sportági képzés folyik. A szakosztályokban végzett munkáért a testnevelő tanárok külön díjazásban részesülnek.

A felsőfokú tanintézetekben 18 sportegyesület működik, kb. 26 ezer taggal. A hallgatók közel egyharmada tagja az egyesületeknek, a szakosztályokban mintegy négyezren sportolnak rendszeresen. A szakosztályok különböző szintű országos és budapesti bajnokságokon indulnak. A sportegyesületek és a KISZ által közösen szervezett, úgynevezett „kari” bajnokságokon és egyéb tömegsport-rendezvényeken alkalomszerűen a hallgatóknak kb. 40%-a sportol. Az egyetemek, főiskolák sportjára fordított állami támogatás évente 8–8,5 millió forint. A tervidőszakban csak a négy legnagyobb sportegyesület – a MAFC, BEAC, SC, TI'SE – támogatása növekedett. Sportlétesítmény-ellátottságuk ezekben az években alig változott. Mindössze a közgazdaságtudományi egyetemen épült egy nagyméretű tornaterem. Már-már elviselhetetlenül mostoha körülmények között folyik mind az egyetemi testnevelés, mind a sportegyesületi munka. Az iskolai testnevelés és sport elmaradottságának felszámolására a közelmúltban kormányhatározat született. A Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága 1974 decemberében megtárgyalta a fejlesztés irányelveit.

### A versenysport helyzete

A tervszerű fejlesztés érdekében az MTS Országos Tanácsa 1969-ben elfogadta a versenysport távlati fejlesztési programját és meghatározta az 1985-ig szóló differenciált fejlesztési feladatokat. Ennek megfelelően három részre osztotta a sportágakat: a sikeres olimpiai szereplést jelentősen befolyásoló sportágakra, a versenysport fejlesztését elsősorban mennyiségi vonatkozásban befolyásoló sportágakra és az olimpiai szereplést, a verseny-





sport fejlesztését kevésbé befolyásoló sportágakra.

A sikeres olimpiai szereplést jelentősen befolyásoló sportágakban a budapesti sportegyesületek előkelő helyen vannak. Az országos összesített rangsor első húsz helyén tizenkét budapesti egyesület áll. Az olimpiai sportágakban működő egyesületi szakosztályok száma 1970-hez viszonyítva negyvennel csökkent. Az olimpiai egyéni sportágakban számbeli fejlődés mutatkozik. Egyes fontos sportágakban azonban nagyon alacsony az ifjúsági és serdülő sportolók száma a felnőtt versenyzőkhöz viszonyítva. Az utánpótlás a jelenlegi felnőtt létszám helyettesítésére sem elegendő. Az első osztályú és arany jelvényes ifjúsági sportolóknál az olimpiai egyéni sportágakban Budapest sportja — a minősítés szempontjából — nem kielégítő. Egyes ágakban — például atlétika, birkózás, cselgáncs — vidéken dinamikusabb a fejlődés. 1973-ban az OTSH és a MOB határozatának megfelelően, megkezdődött a felkészülés a montreali olimpiai játékokra. Az olimpiai felkészülésben részt vevő egyesületek felállították „saját” olimpiai kereteiket és elkészítették felkészülési programjukat.

A versenysport fejlesztését elsősorban mennyiségi vonatkozásban jelentősen befolyásoló sportágakban a budapesti egyesületek, versenyrendszerüknek megfelelően, különböző csapatbajnoki osztályokban vesznek részt. Az elmúlt négy évben ezekben a kategóriákban csökkent a szakosztályok és az igazolt sportolók száma. Kivétel a tájékozdási futás és a tenisz, ahol a szakosztályok és a sportolók száma is növekedett, és a sakk, ahol — noha a szakosztályok száma csökkent — a sportolók létszáma növekedett. A csökkenés oka, hogy több alsósintű szakosztály állami támogatása nem emelkedett, sőt esetenként kevesebb lett, csökkent a vállalati támogatás is, ezért a csapatok visszaléptek a bajnokságból, vagy tömegsport-csoporthoz alakultak át és a továbbiakban tömegszintű versenyeken szerepelnek. Ezekben a sportágakban a legtöbb szakosztály felkészülése és edzőmunkája nem éri el a nemzetközi színvonalat. Ennek egyik oka az, hogy a teremben

üzhető sportágak részére nincs kellő számú, jól felszerelt fedett csarnok.

A legnagyobb tömegeket foglalkoztató és legnépszerűbb sportág a labdarúgás. Az elmúlt években e sportág súlyos helyzetbe került. Színvonal és teljesítménye — összehasonlítva korábbi eredményeivel — erősen visszaesett. A helyzet megváltoztatására megtörtént az első lépések a bajnokság átszervezésével, valamint a labdarúgócsapat helyzetének megváltoztatását elősegítő intézkedések kidolgozásával.

Az ifjúság honvédelmi előkészítésében nagy jelentősége van a rádióamatőr, könnyűbúvár, modellezés és repülősport-ágaknak, amelyek az MHSZ-klubok keretében működnek. A modellező- és repülősport hazai eredményei mellett jelentős nemzetközi sikerekkel, világ- és Európa-bajnokságokkal, helyezésekkel is büszkélkedhetnek.

#### Az utánpótlás

Az élsport, a versenysport eredményességének alapkérdése, hogy megfelelő számú és színvonalú utánpótlást biztosítsanak a sportegyesületekben, sportiskolákban és egyéb, az utánpótlás-neveléssel foglalkozó intézményekben. A sportegyesületek szakosztályainak ez irányú munkája továbbra is nagy jelentőségű Budapest versenysportjának utánpótlásában. A sportegyesületeknek mintegy a fele foglalkozik ifjúsági és serdülő korcsoportú versenyzőkkel, akiknek 60%-a a labdajátékokban található. Több sportágban, elsősorban nehézatlétikában, kevésbé biztosított az élvonal feltöltése. A kiemelt — és néhány közép — sportegyesületnél az elmúlt években a személyi és tárgyi feltételek javulása nyomán történt előrelépés.

A budapesti sportiskoláknak nagy szerepük van az utánpótlás nevelésében. A sportegyesületek mindinkább felismerik a sportiskolai rendszerben rejlő előnyöket s egyre nagyobb gondot fordítanak eredményes működésükre. A budapesti sportiskolák 75 szakosztályában 9 ezer gyerek sportol. Ez a létszám évek óta állandó. A sportiskolás gyerekekkel 82 főfoglalkozású és 190 mellékfoglalkozású edző dolgozik. A sportiskolai utánpótlás-

nevelés fontosságának elismerését jelzi a működésükre fordított pénzügyi támogatás növekedése: 1970-ben 3,3 millió forint, 1973-ban pedig 8,2 millió forint állt rendelkezésre.

A testnevelés-tagozatos iskoláknak nagy jelentőségük van a versenysport utánpótlásban és a tanulók sokoldalú fizikai nevelésében. Az utánpótlás nevelésének ez a formája 1969-ben indult, öt általános iskolában. A fejlődés ugrásszerű: 1973-ban már 28 általános- és 2 középiskolában folyt a képzés, az átlagosnál jóval magasabb óraszámban. A negyedik ötéves terv végéig újabb öt általános- és három középiskola bekapcsolását tervezik.

#### Sportlétesítmények

A tervidőszakban a versenysport céljait szolgáló létesítmények fejlesztése volt a fő feladat. A negyedik ötéves terv indulásakor a főváros mintegy 300 sportteleppel s ezeken kb. 1200 pályával rendelkezett. A sportlétesítményekkel való ellátottság Budapesten az országos átlagnál jóval kedvezőtlenebb. Például a vidéken lakók többsége is fővárosi munkahelyének egyesületében sportol. Mivel a sportlétesítmények területét csak korlátozott mértékben lehetett növelni, a BTS a negyedik ötéves terv idején a meglévő létesítmények felújításával és bővítésével igyekezett fokozni azok befogadóképességét. A tervidőszakban 12–14 tornaterem és edzőcsarnok felépítésére van lehetőség; ezek első sorban a kiemelt sportegyesületek részére készülnek. Két uszodát téliessítettek, s tervezik három másik uszoda műanyag sátorral való lefedését. Emellett évente mintegy 10 pályát mesterséges (műanyag) talajjal és megfelelő világítással láttnak el.

Mindent összegezve, megállapítható: noha a fővárosi sportélete a tervidőszakban — kiváltképp a versenysport terén — tovább fejlődött, a tömegtestnevelés és a tömegsport helyzete még mindig nem kielégítő. Ezért az ötödik ötéves tervidőszak alatt a fejlesztés középpontjába e két utóbbinak kell kerülnie, különös tekintettel az iskolai testnevelésre, a tanulóifjúság sportolási lehetőségeinek bővítésére.

Sz. G.